

Сучасний стан професійної освіти Туреччини: досвід реформування

Корчинська Наталія

Молодший науковий співробітник

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

Ключові слова: професійна освіта Туреччини, реформи, ЄС, модульне навчання

Анотація. В статті розповідається про основні проблеми професійної освіти Туреччини за останні десять років, а також даються основні положення і результати програм співпраці із ЄС, які покликані модернізувати і оновити зміст професійної освіти країни.

Аннотация. В статье раскрываются основные проблемы профессионального образования Турции за последнее десятилетие, а также раскрываются основные вехи и результаты программ сотрудничества с ЕС, которые должны модернизировать и обновить содержание профессионального образования страны.

Abstract. The paper discusses the basic problems of professional education of Turkey over the past decade, and give basic provisions and results of programs of cooperation with the EU, which are designed to modernize and update the content of vocational education of the country.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, які відбуваються на теренах Західної Європи, сприяють появі нових явищ у сфері освіти. Не залишаються осторонь від цих процесів і національні системи освіти країн, які у майбутньому прагнуть стати частиною європейського співтовариства. Тому великий інтерес представляє вивчення досвіду зарубіжних країн – найближчих сусідів України із реформування та розвитку системи освіти. Україна і Туреччина мають широкий спектр спільних проблем у сфері професійно-технічної освіти. Ринок праці в Туреччині дуже інтенсивно розвивається і потребує налагодження стійких зв'язків між його учасниками і освітніми закладами. Намагання наслідувати останні інновації у виробництві

зумовлює необхідність більш тісної співпраці із країнами ЄС та США у сфері освіти і науки. До того ж, Туреччина, як і Україна, зіткнулась із потребою просувати освіту на глобальному рівні для забезпечення позитивного іміджу та привабливості країни в світі.

У зв'язку із цим великий інтерес представляє аналіз становлення і розвитку професійно-технічної освіти Туреччини протягом останнього десятиліття, а також особливості перебігу реформування системи професійної освіти у відповідності із стандартами і вимогами ЄС.

Аналіз літератури. Основну увагу в своїх дослідженнях українські і російські вчені приділяли вивченню системи початкової і вищої освіти Туреччини. За останні десять років було детально проаналізовано систему освіти та новітні тенденції у вищій освіті (О.В. Карпенко, О.В. Литовченко, Ф.Я. Якубов). Українська дослідниця С.М. Усманова наголошує, що без порівняльного вивчення історії вищої освіти у педагогічній парадигмі неможливо глибоко усвідомити питання розвитку форм і методів навчання і виховання, шляхи вдосконалення вищого професійного навчання в Україні [4]. У зв'язку із тим, що сьогодні вищі учбові заклади мають право здійснювати міжнародне співробітництво, заключати договори про співробітництво, важливо вивчати системи педагогічної освіти у різних країнах. У роботі авторка порівнює багаторівневі системи вищої освіти Туреччини та України, детально зупиняючись на схемі отримання освітньо-кваліфікаційних рівнів. Становленням і розвитком довузівської системи освіти, історичним аналізом підготовки педагогічних кадрів в Туреччині займався Сапожніков С.В [3]. Він також здійснив загальний огляд і структурний аналіз реформування освітніх послуг в Туреччині. Особливий акцент науковець робить на особливостях підготовки викладачів вищих навчальних закладів. Дослідниці К. Салімова, О.М. Горшеньова вивчали становлення світської школи в Туреччині, визначала принципи розвитку сучасної турецької національної освіти. Російські вчені (А.І. Газізова, М. Сойлемез) також зробили предметом своїх досліджень різні аспекти розвитку

системи вищої освіти в Туреччині. Зокрема своє дисертаційне дослідження «Стратегії розвитку вищої професійної школи в Туреччині (в контексті дослідження проблем модернізації освіти)» А.І. Газізова повністю присвятила аналізу сучасних стратегій інтернаціоналізації, посиленню академічної мобільності, підвищення якості вищої освіти Туреччини [1]. Втім, фактично поза увагою вітчизняних та російських вчених-педагогів лишаються процеси і зміни, які відбуваються у системі професійно-технічної освіти Туреччини на сучасному етапі. Учбові заклади, які входять до системи професійно-технічної освіти Туреччини, мають великий досвід навчання та виховання молоді, який був недостатньо глибоко і різносторонньо вивчений. Лише в кінці ХХ століття з'явилась перша серйозна робота українського вченого-педагога Т.М. Десятова «Сучасна система професійно-технічної освіти в Туреччині», в якій він дав загальну характеристику професійно-технічній освіті Туреччини, достатньо докладно розглянув особливості і структуру анатолійських професійних ліцеїв для дівчат і хлопців, особливості підготовки підмайстрів, а також висвітлив загальні тенденції і зміни у системі професійно-технічної освіти Туреччини, які починали окреслюватись в кінці ХХ століття [2]. Втім, автор мав змогу описати і проаналізувати процеси і явища, які існували в системі професійної освіти Туреччини до 1998 року. Тому зміни в законодавстві, нові тенденції та зміст масштабних програм із реформування турецької професійної освіти, на жаль, не знайшли відображення у цій фундаментальній праці.

Мета статті: на основі аналізу досвіду співпраці Туреччини із Європейським Союзом із модернізації системи професійної освіти, показати можливі шляхи удосконалення української професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Темп глобалізації, який постійно прискорюється, технологічний розвиток і потреба у добре освічених кадрах призвели до змін у ставленні до професійної освіти. Водночас, у європейських країнах було зареєстровано потребу у прозорості акредитованих знань і вмінь, їх визнання за межами національних кордонів.

У межах такого підходу, система турецької професійної освіти і навчання потребувала значних змін для того, щоб зробити свій внесок у економіку, що розбудовується, та досягнути світових стандартів. Турецька система ПТО була застарілою і була не в змозі йти у ногу із технологічним прогресом і як результат – не могла задовольнити мінливі потреби промисловості і молодого населення. У той час як випускники професійних учбових закладів зіштовхувались із привидом безробіття, промисловість потерпала від браку кваліфікованої робочої сили.

Оскільки турецька професійна освіта із часу свого заснування була структурно дезорганізована, то існувала нагальна потреба її системної реорганізації. Перша серйозна спроба реорганізувати систему і налагодити зв'язки між учбовими закладами і промисловістю почались із прийняттям Закону про учнівство № 3308 у 1986 році. Тим не менш, труднощі в досягненні мети, передбаченої законом, призвели до скликання 16-ої національної Освітньої ради (1999), яка того року свою роботу цілком присвятила проблемам професійного навчання. Після Ради, було вирішено, що систему навчання буде трансформовано у модульну відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, існуючі освітні потужності будуть використовуватися більш інтенсивно, а підготовка учнів на основі лише одного навичку буде змінена. Рада також постановила, що система професійної освіти буде переглянута відповідно до регіональних вимог, ряд порад було отримано від досвідчених і поважних представників із світу бізнесу і промисловості [5].

Це юридичні аспекти реформи, втім варто приділити увагу соціально-економічним чинникам. Динаміку проведення реформ у Туреччині напряму пов'язують із спробами стати членом ЄС. Не зважаючи на те, що реформування розглядається як бажання демократизації турецького суспільства, все ж рушійною силою є намагання Туреччини інтегруватись із світовою економікою.

Після отримання у 1996 році членства у Митному союзі, в сукупному експорті Туреччини збільшилась частка сектора середніх і високих технологій. Неабияку роль у цьому зіграли наміри уряду усіляко заохочувати розвиток середніх та високих технологій, а отже стимулювання автомобілебудування, виробництва домашньої побутової техніки, електроніки. Проте структурна трансформація у бік виробництва товарів із підвищеними якісними характеристиками вимагала більше висококваліфікованої робочої сили. Втім, система професійно-технічної освіти Туреччини була не в змозі забезпечити промисловість кваліфікованими кадрами. Згідно із даними проведених у 2005 році досліджень, склад робочої сили Туреччини був наступним: випускники вищих навчальних закладів становили лише 11, 5%, 67, 3% робітників мали знання нижче рівня середньої школи або були малограмотними. Дані були з кращими, ніж у 2000 році, але значно нижчими рівня ЄС [8].

Згідно із даними найбільш впливової бізнес-організації в країні TUSIAD, випускники професійних шкіл отримували застарілі технічні знання і не володіли такими важливими у сучасному виробництві вміннями і навичками, як робота в групах, економічне мислення, комунікації та іноземні мови [7].

Крім того, дослідження, яке стосувалось випускників вищих технічних навчальних закладів і здійснювалось Науково-дослідницьким центром із професійно-технічної освіти (METARGEM) у 1991-1992 роках встановило, що 48% випускників закладів професійно-технічної освіти працювали не за спеціальністю [6]

Таким чином, важливими факторами, які прискорили рух Туреччини у напрямку реформування системи професійно-технічної освіти стали бажання виробляти товари із підвищеними якісними характеристиками, підтримувати стабільне економічне зростання та надалі успішно інтегруватись у глобальний простір.

Саме тому, починаючи із 2002 року, почалась реорганізація і оновлення турецької системи ПТО на основі компетентності, модульної структури із

метою досягнення більш гнучких і особистісно-орієнтованих характеристик. Ця реорганізація стала можливою внаслідок впровадження проекту «Зміцнення професійної освіти і підготовки в Туреччині». Проект підтримувався Європейською Комісією відповідно до принципів Копенгагенського процесу. У цьому п'ятирічному проекті, який був прийнятий 30 вересня 2002 року, аналізувались основні проблеми попередньої, застарілої турецької системи ПТО, визначались нові цілі та очікування від нової системи і, нарешті, представлялась оновлена система ПТО у вигляді модульної структури, основаної на компетентності .

Проект «Зміцнення професійної освіти і підготовки» (ЗПОП) реалізовувався на базі 145 освітніх установ у 30-ти провінціях і був спрямований на створення освітньої системи, яка готувала б більш кваліфіковані робочі кадри за стандартами, наближеними до ЄС [5]. Бюджет проекту складав 58,2 мільйони євро, із них лише 8,2 мільйони сплачував турецький уряд. У рамках проекту розроблялись нові навчальні стандарти і принципи модульного навчання викладачів і студентів професійних навчальних закладів, було створено професійні інформаційні центри.

Своїм успіхом проект ЗПОП завдячує іншому великому починанню турецького уряду і європейського співтовариства.

Угода по проекту «Модернізації професійно-технічної освіти і навчання» (МПТОН) була ухвалена Європейською комісією 25 липня 1997 року, а потім підписана представниками Європейського союзу, Міністерством національної освіти і фінансів. Проект було розпочато у 2003 році, його загальна вартість оцінювалась у 18 500 000 євро, при цьому ЄС вносив 14 мільйонів євро, а уряд Туреччини – решту грошей. Тривалість проекту – чотири роки.

Метою проекту було покращення умов професійно-технічного навчання, вдосконалення кваліфікації вчителів і посилення потенціалу професійно-технічних навчальних закладів. Проект із модернізації професійно-технічної освіти і навчання в Туреччині, який фінансувався програмою Європейського

союзу MEDA - основним фінансовим інструментом для реалізації європейсько-середземноморського партнерства, пропонував засоби із технічної і фінансової підтримки для супроводу економічних і соціальних реформ середземноморських партнерів. Загальна мета проекту полягала у подальшій модернізації і адаптації системи, для того, щоб зробити професійно-технічну освіту і навчання більш чуткими до соціо-економічних потреб країни і основних принципів навчання протягом життя.

Проект МПТОН був життєво важливим компонентом покращення якості і актуальності турецької системи професійного навчання. Підвищення кваліфікації викладачів професійно-технічних дисциплін було визначальним фактором у покращенні всієї системи професійної освіти. Викладачі у системі професійної освіти мали виконувати нові функції і ролі.

Із метою сприяння підтримки цих заходів у рамках проекту МПТОН було впроваджено п'ять регіональних офісів в Анкарі, Стамбулі, містах Конья, Елазиг і Денізли.

Турецький проект МПТОН, який було розпочато 2003-го року, а закінчено 2007-го, мав на меті модернізацію підготовки викладачів професійних учбових закладів. Було розроблено професійні стандарти для оновлення компетенції викладачів ПТО. По завершенню проекту було підготовлено програмний документ для визначення стратегії на майбутній розвиток сектору. Оскільки факультети із навчання викладачів для системи ПТНЗ є особливістю системи вищої освіти Туреччини, оскільки у країнах ЄС не існує паралельних закладів, це могло б бути областю для роздумів у середньостроковій перспективі [6].

У рамках проекту було поставлено такі задачі:

Встановлення прозорих національних стандартів підготовки учнів і викладачів, у тому числі, необхідні ключові компетенції для викладачів;

Розробка нових учбових програм на основі узгоджених стандартів (було розроблено 8 програм);

Сприяння здійсненню до 20 – ти інноваційних пілотних проектів у регіонах;

Допомога турецькому урядові у розробці середньострокової стратегії підготовки викладачів ПТО

У результаті реалізації даного проекту було відмічено наступні здобутки:

Розроблено освітні стандарти із підготовки учнів і викладачів ПТО, які сумісні із стандартами ЄС;

Підготовлено викладачів ПТО відповідно до потреб освітніх закладів і промисловості;

Викладачі були краще підготовлені для того, щоб справлятися із мінливими ролями;

Було підготовлено викладачів для реалізації ще одного проекту із модернізації ПТО - ЗПОП;

Поліпшено атмосферу навчання учнів ПТО;

Була розроблена модульна система, гнучка програма, згідно з якою студент після закінчення школи в будь-який час може довершити свою освіту за програмою своїми навичками чи додатковими модулями;

Було надано допомогу факультетам ПТО у створенні нових учбових планів

За підсумками проекту МПТОН відповідно до вимог таких професійних галузей із високим трудовим потенціалом, як автоматичне керування (ЧПУ), обслуговування електронного, електричного, комп'ютерного устаткування, обслуговування літаків, охолодження та вентиляція, зв'язок та інформаційні технології, розваг и та харчові технології, були визначені стандартами і програмами розвитку для підготовки учнів і викладачів ПТО.

У період з 2004 по 2005 навчальні роки ці програми із новими стандартами і планами було запроваджено на чотирнадцяти факультетах із підготовки викладачів ПТО із додатковим фінансуванням у 8,5 мільйонів євро. Під час реалізації проекту підготовку пройшли 868 чоловік, із яких 93 були викладачами ПТО, 715 викладачів університетів і 60 представників громадських клубів.

Висновки. Завдяки співпраці із європейськими законодавчими і виконавчими органами, змінам у законодавстві система професійно-технічної

освіти Туреччини за останні п'ятнадцять років пережила ряд глобальних змін, які наблизили її до загальноєвропейських стандартів і дозволили активно співпрацювати із міжнародними освітніми закладами і організаціями, виховувати конкурентоздатну робочу силу і відповідно підвищувати промисловий потенціал.

Список літератури

1. Газизова А.И. Стратегии развития высшей профессиональной школы Турции: (в контексте исследования проблем модернизации образования): автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук: специальность 13.00.08 <Теория и методика профессионального образования> / Газизова Альфия Ильдусовна; [Казан. гос. технол. ун-т]. - Ижевск: 2010. - 46 с
2. Десятов, Тимофій Михайлович. Система професійно- технічної освіти в Туреччині [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Десятов Тимофій Михайлович ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. - К., 1998. - 18 с.
3. Сапожніков С.В. Система вищої освіти Турецької республіки в умовах сьогодення. Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія» №1 (1) – Дніпропетровськ, 2011.
4. Усманова С.М. Сравнительный анализ уровней высшего образования в Украине и Турции. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2009_21_3/Usmanova.pdf
5. Bicer Kader. Restructuring Turkish Vocational Education and Training System for Attaining a Flexible Organization: An Impact Assessment. – ECER - Urban Education, 2011 [Electronic Version] from <http://www.vetnet.mixxt.org>
6. Bulut Ergin. Transformation of the Turkish Vocational Training System: Capitalization, Modularization and Learning Unto Death. - Journal for Critical Education Policy Studies, vol.8. no.1, 2011. – с.362-371

7. DPT (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyon Raporu [Electronic Version] from www.dpt.gov.tr/.../oik584.pdf
8. ETF (1999a). An Overview of Vocational Education and Training in Turkey [Electronic Version] from <http://www.etf.eu.int/etfweb.nsf/pages/downloadturkey>.

Корчинська Наталія Миколаївна, Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України, молодший науковий співробітник, +380936313735,
natakorchynska@gmail.com